

Nowe stanowisko *Epipactis atrorubens* (Hoffm.) Besser na Pomorzu Środkowym

A new locality of *Epipactis atrorubens* (Hoffm.) Besser in the Pomorze Środkowe region

JAKUB KAZIMIERSKI, ALEKSANDRA NACZK*

*J. Kazimierski, A. Naczka, Katedra Taksonomii Roślin i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Gdański, Al. Legionów 9, 80-441 Gdańsk, e-mail: kubakazimierski@wp.pl, *bioa.naczka@gmail.com (do korespondencji)*

ABSTRACT: A new locality of *Epipactis atrorubens* was found during the field investigation carried out in July 2009, on the stone embankment of disused railway line, near the village Mielęcino (the Kępcice commune, northern Poland). In 2010, the population from this locality consisted of 19 generative individuals, which occurred in three clumps. Specific procedures connected with maintenance of the railway line in recent years, combined with poor, sandy ground, contribute to rise a psammophilic mosaic of plant association. This population seems to be threatened due to instability of the ground, associated with slide stones.

KEY WORDS: *Epipactis atrorubens*, new locality, the Pomorze Środkowe region, anthropogenic location

Kruszczyk rdzawoczerwony *Epipactis atrorubens* (Hoffm.) Besser, o ciemnoczerwonych kwiatach na krótkich szypułkach, należy do rodziny storczykowatych (Orchidaceae). Jest gatunkiem o eurosyberyjskim zasięgu, obejmującym niemal całą Europę, zachodnią Syberię, Kaukaz, a także Azję Mniejszą i Środkową (Meusel i in. 1965; Hultén, Fries 1986; Piękoś-Mirkowa, Mirek 2003). W Polsce występuje na rozproszonych stanowiskach, głównie w północnej części kraju oraz w pasie wyżyn i w górach (Zajac, Zajac 2001). Preferuje siedliska otwarte lub umiarkowanie zacienione. Rośnie przeważnie w lasach liściastych, głównie w ciepłolubnych buczynach, w borach sosnowych lub mieszanych, w zaroślach, na trawiastych zboczach oraz na wydmach i klifach, na glebach świeżych lub suchych, na różnych podtypach rędzin lub na glebach piaszczystych, o odczynie

obojętnym do zasadowego (Szlachetko, Skakuj 1996; Szlachetko 2001). Jest to gatunek charakterystyczny dla zbiorowisk z klasy *Erico-Pinetea* i podzwiązku *Cephalanthero-Fagenion*. Regionalnie jest również taksonem charakterystycznym dla nadmorskiej ciepłolubnej buczyny storczykowej *Cephalanthero rubrae-Fagetum* (Matuszkiewicz 2005).

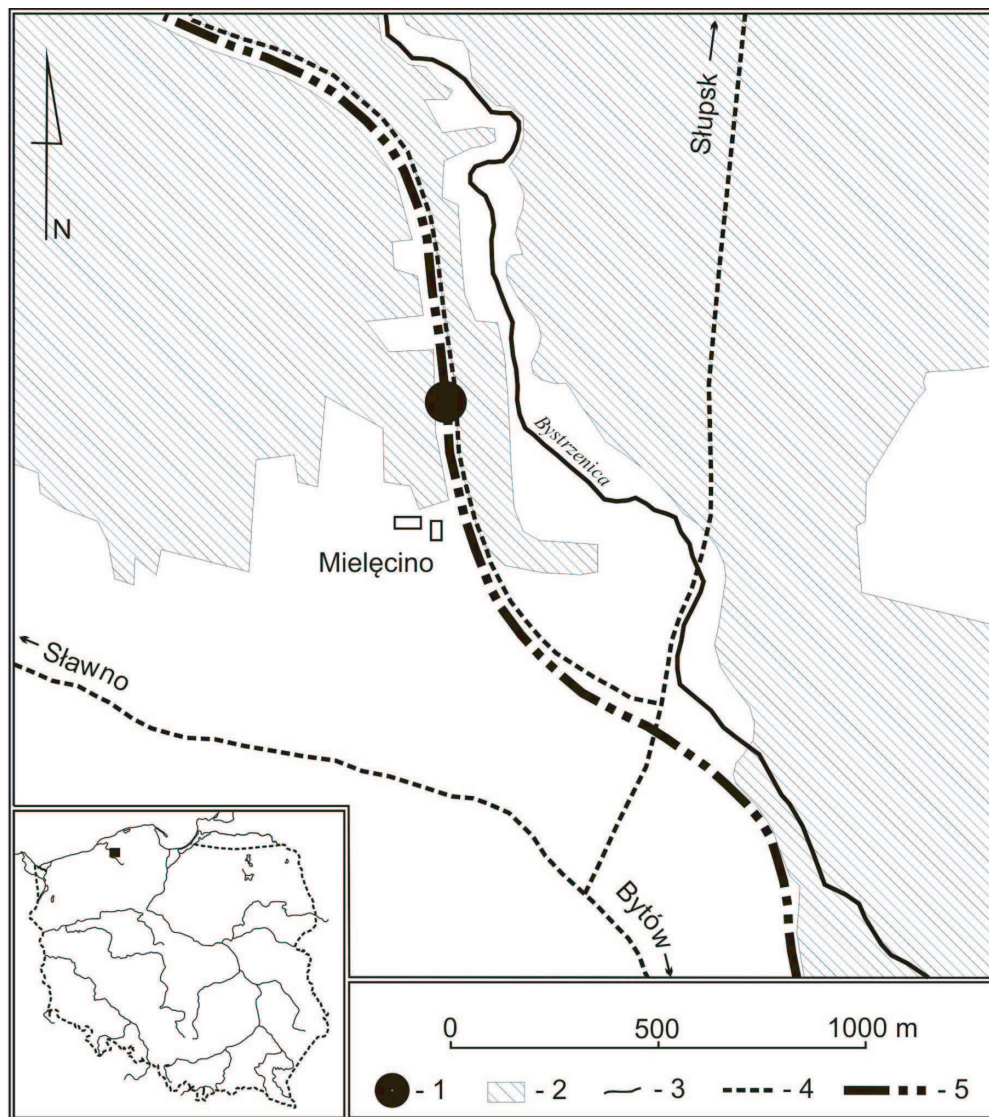
Epipactis atrorubens podlega w Polsce ścisłej ochronie gatunkowej (Rozporządzenie... 2004). Na terenie Pomorza Gdańskiego (Markowski, Buliński 2004) oraz Pomorza Zachodniego (Żukowski, Jackowiak 1995) został uznany za gatunek umiarkowanie zagrożony wymarciem (kategoria V).

Nowe stanowisko kruszczyka rdzawoczerwonego znaleziono podczas badań florystycznych w lipcu 2009 roku, w powiecie słupskim, w gminie Kępice, około 400 m na północ od zabudowań przysiółka Mielęcino oraz około 150 m na wschód od rzeki Bystrzenica (ryc. 1). Pod względem fizyczno-geograficznym znajduje się ono na obszarze Równiny Słupskiej (Kondracki 2002). Stanowisko położone jest w kwadracie ATPOL BA99, a opisywany gatunek nie był dotychczas podawany z tego obszaru (Zajac, Zajac 2001).

Epipactis atrorubens został odnaleziony na kamiennym nasypie kolejowym, pomiędzy torami kolejowymi, a leśną drogą gruntową. Nasypem biegnie nieczynna dziś linia kolejowa Sławno – Bytów. Specyficzne zabiegi związane z utrzymaniem tej trasy w ubiegłych latach, w połączeniu z ubogim, piaszczystym podłożem, doprowadziły do wytworzenia się interesującej mozaiki psammofilnych zbiorowisk roślinnych. Fitocenozy występujące w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska kruszczyka, zaliczono do suchych wrzosowisk ze związku *Pohlio-Callunion* i muraw napiaskowych *Corynephorion canescentis*.

Populacja *Epipactis atrorubens* rozwinęła się pomiędzy kamieniami używanymi do budowy nasypu kolejowego. W miejscu tym dominującą rolę odgrywają mszaki, które pokrywają nasyp w ponad 70%. Najliczniej występującymi gatunkami są: *Pleurozium schreberi*, *Dicranum scoparium* i *Pohlia nutans*. W dużym rozproszeniu występują także gatunki roślin naczyniowych, które zajmują jedynie 10% powierzchni. Odnotowano występowanie m. in.: *Calluna vulgaris*, *Corynephorus canescens*, *Festuca rubra*, *F. ovina*, *Hieracium pilosella*, *Hypericum perforatum*, *Knautia arvensis*, *Pimpinella saxifraga*, *Trifolium arvense* oraz *Vicia cracca* i *V. hirsuta*.

W 2010 roku populację oszacowano na 19 osobników kwitnących. Większość z nich była skupiona w kępy, liczące odpowiednio 15 i 3 osobniki, oddalone ok. 1 m od siebie. W odległości ok. 10 m od pozostałych dwóch skupień, znaleziono jeszcze jeden kwitnący okaz. Nie jest wykluczone, że zaobserwowane kępy o mniejszej liczbie osobników, powstały na drodze pomnażania wegetatywnego. Na stanowisku nie zaobserwowano osobników juwenilnych i wegetatywnych. W porównaniu z rokiem 2009, populacja powiększyła się o 4 pędy generatywne, rosnące w obrębie największej kępy. Kruszczyki mimo dużej liczby kwiatów w poszczególnych kwiatostanach, zawiązały bardzo małą ilość owoców, co obserwowano w roku 2009 lub nie zawiązały ich wcale – sytuację taką zaobserwowano w 2010 roku.

Ryc. 1. Nowe stanowisko *Epipactis atrorubens* na Pomorzu Środkowym

1 – stanowisko, 2 – lasy, 3 – rzeki, 4 – drogi, 5 – tory kolejowe

Fig. 1. The new locality of *Epipactis atrorubens* in the Pomorze Środkowe region

1 – locality, 2 – forests, 3 – rivers, 4 – roads, 5 – railways

Potencjalnym zagrożeniem dla nowo odkrytej populacji *Epipactis atrorubens* może być niestabilność podłoża, związana z osuwaniem się kamieni, wskutek nielegalnego pozyskiwania kruszywa w bezpośrednim sąsiedztwie populacji. Także możliwa w przyszłości rozbiórka linii kolejowej, może przyczynić się do zaniku opisanego stanowiska.

Literatura

HULTÉN E., FRIES M. 1986. Atlas of North European Vascular Plants. North of the Tropic of Cancer. Vol. 1. Koeltz Scientific Books, Königstein, s. 271.

- KONDRACKI J. 2002. Geografia regionalna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 450 ss.
- MARKOWSKI R., BULIŃSKI M. 2004. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Gdańskiego. Endangered and threatened vascular plants of Gdańskie Pomerania. – Acta Bot. Cassub., Monogr. 1: 1-75.
- MATUSZKIEWICZ W. 2005. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 537 ss.
- MEUSEL H., JÄGER E., WEINERT E. 1965. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora – Karten. VEB Gustav Fischer Verlag, Jena, s. 104.
- PIĘKOŚ-MIRKOWA H., MIREK Z. 2003. Flora Polski. Atlas roślin chronionych. Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa, 584 ss.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną. – Dz. U. Nr 168, poz. 1764 z dnia 28 lipca 2004 r.
- SZLACHETKO D. L. 2001. Flora Polski. Storzcyki. Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa, 168 ss.
- SZLACHETKO D. L., SKAKUJ M. 1996. Storzcyki Polski. Sorus, Poznań, 248 ss.
- ZAJĄC A., ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. Distribution Atlas of Vascular Plants in Poland. Nakł. Prac. Chorologii Komputerowej Inst. Botaniki UJ, Kraków, xii + 716 ss.
- ŻUKOWSKI W., JACKOWIAK B. 1995. Lista roślin naczyniowych ginących i zagrożonych na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce. – W: ŻUKOWSKI W., JACKOWIAK B. (red.), Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski. – Pr. Zakł. Taks. Rośl. UAM w Poznaniu 3: 9-96.